

Discursul președintelui Vladimir Putin la parada de Ziua Victoriei, în lumina câtorva principii retorice ciceroniene

*President Vladimir Putin's speech at the Victoria Day parade
in the light of some Ciceronian rhetorical principles*

Lector univ.dr. Ștefan DUMITRU*

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Abstract

În prezentul articol ne propunem să examinăm maniera în care trei dintre principiile retoricii și oratoriei ciceroniene sunt utilizate în discursul președintelui Vladimir Putin, cu ocazia paradei de Ziua Victoriei. Primul dintre ele, referitor la informarea auditoriului, este parțial respectat de președintele rus, prin aceea că el prezintă prea puține date menite să ofere o imagine cât de cât concretă a modului în care țările occidentale s-au raportat, de-a lungul timpului, la cerințele de apărare ale Rusiei. În continuare, aducem exemple suficiente, menite să demonstreze preferința oratorului pentru principiul care constă în convingerea auditoriului prin apelul la argumente de natură afectivă. Cel de-al treilea, convingerea publicului prin argumente de natură etică, depinde strict de realizarea celor anterioare. Gradul de respectare a fiecăruia reiese din citatele concrete din cuprins. Concluzia firească a demersului este că președintele rus preferă doar unul dintre ele, eșuând, după părerea noastră, în valorificarea eficientă a celorlalte două, fapt ce are (sau ar fi trebuit să aibă) repercusiuni asupra persuasiunii auditoriului.

The purpose of this article is to examine the manner in which three of the principles of Ciceronian rhetoric and oratory are used in the speech of President V. Putin on the occasion of the Victory Day parade. The first of them, regarding the auditor's information, is partially respected by the Russian president, in that he presents too little data intended to provide a somewhat concrete picture of how Western countries have reported, over time, to Russia's defense requirements. Next, we bring enough examples to demonstrate the orator's preference for the principle that consists in convincing the audience by appealing to arguments of an affective nature. The third, convincing the public through ethical arguments, strictly depends on the achievement of the previous ones. The degree of respect for each one emerges from the specific quotes in the content. The natural conclusion of the approach is that the Russian president prefers only one of them, failing, in our opinion, to effectively capitalize on the other two, a fact that has (or should have) repercussions on the persuasion of the audience.

Cuvinte-cheie:

principii retorică clasică; Marcus Tullius Cicero; argumente logice, afective, etice;
strategii persuasive; strategii discursive.

Keywords:

*principles of classical rhetoric; M. T. Cicero; logical, affective, ethical arguments;
persuasive strategies; discursive strategies.*

Info articol

Primit: 2 octombrie 2023; Evaluat: 8 noiembrie 2023; Acceptat: 5 decembrie 2023; Disponibil online: 12 ianuarie 2024

Citare: Dumitru, Ș. 2023. „Discursul președintelui Vladimir Putin la parada de Ziua Victoriei, în lumina câtorva principii retorice ciceroniene”.
Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 12(4): 82-90. <https://doi.org/10.53477/2065-8281-23-47>

Factorii care au favorizat nu numai rămânerea în istoria retoricii și a oratoriei a numelui Marcus Tullius Cicero, ci, mai mult, și asocierea lui cu aureola pe care i-o conferă epitetul *clasic* au fost, în opinia noastră, similari cu cei care au asigurat permanența și altor nume ale culturii grecești și romane: adâncimea și precizia gândirii retorice și filozofice (dublate de anvergura implicării personale în calitatea de consul al Romei), capacitatea singulară de intuire, în calitate de om politic, a datelor contextuale la nivel social, precizia și claritatea formulării regulilor care aveau să devină ulterior principii diriguitoare în acțiunea oratorică, abilitatea singulară de a susține cu egal talent și competență discursuri deliberative, judiciare și demonstrative.

Preluând cu fidelitate (dar și creativ) principiile retoricii aristotelice, Cicero a avut grijă să le nuanțeze prin completarea lor cu unele noi; utilizarea lor în programele de învățământ retorice medievale, renaștentiste și moderne, precum și punerea lor în practică timp de peste două mii de ani le confirmă, fără putință de tăgadă, validitatea. În plus, faptul că ele constituie încă subiecte de cercetare¹ (cel puțin din perspectiva ultimelor direcții de analiză din domeniul lingvisticii) demonstrează, dacă mai era nevoie, profunzimea și gradul de generalitate care fac diferența dintre teoriile științifice cu acoperire și valabilitate conjuncturală și cele cu aplicabilitate permanentă.

Nu este, prin urmare, de mirare că oamenii a căror sferă de activitate profesională are un pregnant ori definitoriu caracter public, fie ei avocați, fie oameni politici, le folosesc în cele două contexte în care demersul de persuadare a auditoriului este crucial prin efectele lui pe termen mediu sau lung: la barou, în împrejurări mai mult ori mai puțin oficiale, în orice caz, în fața unor factori decidenți. Este așadar firesc să ne așteptăm ca discursurile lor să constituie modele de elocință, fapt ce atrage după sine studierea lor atentă, obiectivă, *sine ira et studio*², în scopul obținerii unor date importante de natură tehnică ce pot interesa nu numai analiza de natură lingvistică a specialiștilor, ci și activitatea concretă, la clasă, a cadrelor didactice.

Atari considerente ne-au determinat să ne îndreptăm atenția asupra unui discurs recent (Gava 2023), ținut de președintele Vladimir Putin la un an după invadarea Ucrainei, în fața Adunării Federale din Moscova, care ne va interesa exclusiv sub aspectul structurii, organizării discursive și argumentative, al manierei concrete în care respectă, în demersul său, principiile retorice ale celui mai cunoscut orator roman, menționat anterior.

Mesajele centrale ale expunerii președintelui rus, prilejuite de o conjunctură istorică aparte („*un moment dificil... un moment de hotar pentru țara noastră*”), au fost următoarele: gestionarea amenințărilor regimului „*neonazist*” din Ucraina (prin inițierea unei „*operațiuni militare speciale*”); extinderea incontrollabilă a NATO, intruziunea SUA și NATO în zonele limitrofe Rusiei și spectrul amenințării subiacente; responsabilitatea începerii conflictului

¹ O bibliografie cuprinzătoare despre lucrările retorice ale lui Cicero poate fi consultată în articolul ”A Bibliography of Ciceronian Rhetoric”, în revista oficială Rhetoric Society of America, publicată de Taylor & Francis Ltd. (Rhetoric Society Quarterly, Vol. 6, No. 2, pp. 21-28); de asemenea, din aceeași perspectivă, utile ni s-au părut a fi și articolul mai recent al lui Lousene G. Rousseau, ”The rhetorical principles of Cicero and Adams” (publicat în Quarterly Journal of Speech, 5 June 2009, pp. 397-409) și, mai cu seamă, lucrarea Ralucăi-Mihaela Nedea (cf. bibliografia) și a lui John Dugan, Cicero’s rhetorical theory, Cambridge University Press, 2013.

² *fără mânie și părtinire* (lat.) – (n.a.)

(pusă pe seama „regimului de la Kiev”); războaiele declanșate de SUA în întreaga lume (el vorbește de „capacitatea SUA de a continua să jefuiască pe toată lumea”), ascensiunea naziștilor în Germania, pregătită, în viziunea lui, de Occident; existența unui proiect „anti-Rusia”, mai concret, de „înfrângere strategică” a acesteia, la care se adaugă o acțiune de jaf, îndreptată împotriva ei („Occidentul ne-a furat rezervele de aur și de valută”); decăderea spirituală a „milioane de oameni din Occident” (văzută ca o „catastrofă”, pentru care „nu mai există leac”); înțelegerea și sprijinul de care „operațiunea specială” se bucură în rândul poporului rus; demersurile de redresare socioeconomică a locuitorilor din republicile populare Donețk și Lugansk și din regiunile Zaporojie și Herson; aprobarea unui plan de reconstrucție și dezvoltare a forțelor armate rusești; suspendarea participării Rusiei la tratatul privind reducerea armelor strategice ofensive. De fapt, intervenția președintelui rus a avut drept mesaj esențial tocmai această ultimă idee.

Întreaga țesătură de idei a textului rostit ilustrează respectarea primului dintre cele trei deziderate ale unui discurs (formulate de oratorul latin, în limba vernaculară³), anume cel de a *informa* (*docere*). Precizăm în treacăt faptul că, în viziunea lui Cicero⁴, ele se suprapun peste cele trei îndatoriri ale oratorului ideal. Reluând, adăugăm că cel dintâi dintre verbele menționate vizează calitatea discursului de a pregăti demonstrarea unei teze prin informarea cât mai precisă a auditoriului cu privire la adevărul ei. Veracitatea, acuratețea, precizia, claritatea, obiectivitatea relatării (ori a descrierii, în funcție de tipul de discurs, narativ ori descriptiv) dau măsura atât a îndeplinirii îndatoririi corespunzătoare oratorului, cât și a respectului său profund față de auditoriu. Tocmai aici președintele rus dovedește fie a nu cunoaște, fie a nu lua în seamă recomandările retoricii antice: multitudinea de direcții tematice abordate, așa după cum am văzut mai sus, de egală importanță (așa cum au fost prezentate) afectează iremediabil cel dintâi principiu; dacă un discurs antic era conceput (și, evident, susținut ca atare) ca fiind subsumat unei singure teme esențiale⁵, tema fiind zugrăvită prin tușe policrome, cu detalii suficient de bogate astfel încât publicul să aibă înaintea ochilor un tablou coerent, președintele rus se risipește, în schimb, ineficient într-un discurs pe care l-am caracteriza, din acest punct de vedere, ca suficient de *diluat* încât să nu poată fi caracterizat de *precizia tematică* de care are nevoie pentru a fi în mod real eficient, potrivit rigorilor retoricii ciceroniene. Deși el abordează nenumărate idei (părând a răspunde necesităților de informare), cu toate că are grijă să ordoneze informațiile într-o manieră concentrică și gradată de tip *climax ascendent* (menit să pregătească mesajul final care se constituie într-o amenințare voalată⁶), în esență el comite o eroare tehnică. Cu toate că acumularea de date poate fi interpretată ca o strategie de menținere trează și de dirijare a atenției auditoriului într-o direcție precisă, greșeala menționată se impunea a fi evitată (dacă ne raportăm la cerința *eficienței discursive*), întrucât pregătește un posibil eșec prin neglijarea celei de-a doua cerințe a retoricii (poate cea mai importantă, în discursurile de tip deliberativ, cum

³ *Docere, movere, conciliare*, în terminologia lui E.

Cizek – „triada funcțiilor discursului”, 191.

⁴ Orator, XXI, 69: „Așadar adevăratul orator..., va fi cel care, în for și în cauzele civile, va vorbi astfel încât să convingă, să încante și să emoționeze. Să convingă, pentru că e necesar, să încante spre a plăcea, să emoționeze pentru a obține victoria; căci această însușire din urmă e cea mai însemnată dintre toate în câștigarea proceselor” („Erit igitur eloquens—hunc enim auctore Antonio quaerimus—is qui in foro causisque civilibus ita dicit, ut probet, ut delectet, ut flectat. Probare necessitatis est, delectare suavitatis, flectere victoriae: nam id unum ex omnibus ad obtinendas causas potest plurimum. Sed quot officia oratoris, tot sunt genera dicendi: subtile in probando, modicum in delectando, vehemens in flectendo; in quo uno vis omnis oratoris est”).

⁵ Acest aspect esențial îl încadra, de altfel, într-unul dintre cele trei tipuri, așa cum au fost ele formulate de Aristotel, în *Retorica*, 1358b, pag. 101-102: *deliberativ, judiciar, epideictic* (denumit și *demonstrativ* sau *de aparat*).

⁶ „Rusia trebuie să fie pregătită să testeze arme nucleare dacă SUA efectuează teste... Vom răspunde la orice provocare, adevărul este de partea noastră”.

este cel de care ne ocupăm), anume cea a demersului persuasiv (*movere*). Din aceeași perspectivă, cel dintâi deziderat ciceronian este, de asemenea, subminat de o altă scădere, anume de *caracterul general și, prin aceea, cel puțin discutabil, dacă nu chiar amendabil*, al informațiilor furnizate: imagini, precum *jaful generalizat, furtul rezervelor de valută și aur, decăderea spirituală în bloc a Occidentului*, nu contribuie în niciun fel la informarea auditoriului, ba mai mult, îl pot chiar deruta sau deconcerta, în lipsa unor detalii precise, a unor dovezi concrete.

Cel de-al doilea principiu retoric, explicat pe larg de Cicero în două dintre tratatele sale de oratorie⁷ (*movere*), se referă la demersul de *convingere* a publicului prin intermediul unui alt instrumentar, anume cel argumentativ. Cunoscând efectele acestui dispozitiv, președintele Rusiei se adresează sensibilității auditoriului prin îmbinarea strategiilor corespunzătoare; astfel, el utilizează ambele tipuri de argumente, după cum urmează:

⁷ *Oratorul* (titlul latinesc – *Orator*) și *Despre orator* (titlul original – *De oratore*), passim.

a) cele de natură logică (sau cu aparență logică): amenințarea externă este susținută de președintele rus cu prezentarea unor date destul de concrete referitoare la prezența de baze militare în apropierea Rusiei („*SUA și NATO și-au desfășurat rapid, în apropierea granițelor țării noastre, baze ale armatei și laboratoarele biologice secrete*”; „*crearea de noi zone de poziționare pentru apărarea antirachetă în Europa și Asia*”); datele cu privire la numărul victimelor războaielor duse de SUA par a fi, de asemenea, precise („*circa 900.000 de oameni au murit, iar peste 38 de milioane au devenit refugiați*”); în egală măsură, argumentul numeric este utilizat și în estimarea comparativă a cheltuielilor Occidentului în vederea susținerii Ucrainei („*Acesta a cheltuit deja peste 150 de miliarde de dolari pentru a ajuta și înarma regimul de la Kiev*”).

Raționamentul preferat de orator pentru a justifica modul în care țările vestice se raportează la propria țară este analogic: în limitele unui întreg paragraf, el se străduiește să demonstreze că Occidentul va proceda, în cazul Rusiei, tot așa cum a procedat cu toate statele pe care le-a distrus. În același context, remarcăm și utilizarea raționamentelor inductive, verificabile în toate cele trei aspecte ale structurii lor⁸: *stabilirea similitudinilor*, demers vizibil în justificarea înarmării în vederea contracarării atacurilor Occidentului („*următoarele noastre măsuri de consolidare a Armatei și a Marinei ar trebui să țină seama de experiența operațiunii militare speciale...*”); *enuunțarea propozițiilor-țintă* („*Rusia trebuie să fie pregătită să testeze arme nucleare dacă SUA efectuează teste*”), *asertarea concluziei* („*vom răspunde la orice provocare, adevărul este de partea noastră*”).

⁸ Așa cum au fost formulate în literatura de specialitate, în capitolele tematice corespunzătoare; cu titlu indicativ sunt de consultat Stoianovici D., Borchin M., (coordonator), Cazacu, A. M., Nedea R. și alții.

Totodată, se impune să remarcăm că, uneori, schema clasică a raționamentului este șubredă; acest fapt se reflectă în prezența (extrem de sporadică, dacă nu unică) a *indicatorilor argumentării* (Stroe 2007, 167): o singură dată sunt utilizați cei ai *intemeierii progresive* („*antreprenorii care investesc în*

dezvoltarea afacerii lor și deci în dezvoltarea țării”), tot așa după cum sunt folosiți cei ai întemeierii regresive („rata de închiriere a acestora va fi semnificativ mai mică decât rata de pe piață, deoarece o parte semnificativă din plata locuinței va fi acoperită de stat”). În contextele respective, se observă prezența cvasiconstantă a figurilor de stil atât de îndrăgite de Putin, în special a metaforelor; salvându-l, într-o anumită măsură, de la penibilul în care îl poate proiecta penuria de idei, ca unele care „asigură circuitul afect-rațiune” (Frumușani 1994, 72), ele sunt nu numai figurile predilecte ale oratorului, ci și căutate, am putea spune, în ciuda imaginilor oarecum șocante, proiectate de unele dintre ele („SUA și NATO (...) scuiță în întreaga lume (...) jefuiesc pe toată lumea”).

b) cele de natură afectivă: maniera recurentă în care oratorul nostru apelează la astfel de pârgii de persuadare, precum și culoarea lor locală ne determină să admitem că ele constituie dispozitivul preferat al discursului său, definindu-i, în același timp, specificul *seductiv*, mai curând decât *persuasiv*. O lectură atentă vedește faptul că acestea sunt distribuite (cu bună știință?) extrem de judicios: aproape toate paragrafele, aproape toate ideile, menționate în aparatul tematic de mai sus, sunt sprijinite de atari mecanisme. Din păcate, ponderea lor impietează asupra demersului *persuasiv* în sine, care, văzut din perspectiva inversă, a deciziilor ulterioare, se cerea pregătit, după părerea noastră, de argumente, în primul rând, (în cea mai mare măsură) de natură rațională, eventual pigmentate, în final (în secțiunea de mulțumiri și de exprimare a recunoștinței față de conaționali din toate categoriile sociale), de câteva argumente, menite sensibilizării. *Falanga de argumente morale* la care oratorul slav apelează pentru a înmuia inimile audiențelor se conturează din următorul potpuriu: regimul din Ucraina este unul *neonazist* (iar amintirea, ca să nu mai invocăm sonoritatea cuvântului utilizat, este suficientă pentru a inspira groaza, repulsia, dorința de eliminare); regimul din țara vecină manifestă o *ură nedisimilată* față de Rusia (care a dat dovadă de multă răbdare pentru a ieși din prezentul conflict, cel mai dificil, făcând „*într-adevăr tot posibilul pentru a rezolva această problemă prin mijloace pașnice*”; cu toate acestea, ea a fost surprinsă, în încercarea ei, de o mișcare executată mișelește („*pe la spatele nostru se pregătea un scenariu complet diferit*”); SUA și NATO apelează, după aprecierile liderului rus, la metode *dezgustătoare*, comportându-se *nerușinat, duplicitar* („*distrugeând Iugoslavia, Irakul, Libia, Siria*”), fără a avea vreodată posibilitatea de a-și repara greșelile („*De această rușine nu vor fi niciodată spălați. Conceptele de onoare, încredere, decență nu sunt pentru ei*”). Într-o cu totul altă lumină apar Rusia și demersurile armatei ruse: prezentată histrionic într-o lumină defensivă („*apărăm viețile oamenilor, propria noastră casă*”, „*nu suntem în război cu poporul Ucrainei*”, „*atacurile asupra culturii noastre, asupra Bisericii Ortodoxe Ruse*”), ea apare, câteva rânduri mai jos, idealizată („*este imposibil de învins Rusia pe câmpul de luptă*”), având o singură misiune, aceea de a-și face datoria „*civică și pur și simplu umană*” și de apăra valori eterne (ce vor fi cunoscute, grație corespondențelor de război care „*își asumă riscuri în prima linie pentru a spune lumii întregi adevărul*”). Admirația locutorului se îndreaptă nețărmită și înflăcărată către locuitorii „*din republicile populare Donețk și Lugansk și din regiunile Zaporojie și Herson*”, pentru calitatea și responsabilitatea de a-și fi „*determinat viitorul la*

referendumuri”, precum și către „soțiile, fiii, fiicele soldaților căzuți, părinții lor, care au crescut apărători demni ai Patriei”, care „în timpul Marelui Război Patriotic au luptat împotriva nazismului, au apărat Donbasul”. Apoteotic, vorbitorul își asigură publicul că „toată Rusia își amintește și astăzi curajul, statornicia și cea mai mare forță, sacrificiul”.

Cuvintele citate sunt, considerăm, elocvente pentru demersul orchestrat (atent dozat, nu rareori în *crescendo*, în punctele sale sensibile) prin care oratorul aproape că face să vibreze până și cea mai intimă coardă a sufletului slav. Cuvinte precum cele de mai sus fac să se nască aproape instantaneu în conștiința publicului auditor sentimente polarizate, evidente (pe de o parte, indignarea, repulsia, aversiunea, pe de alta, mila, recunoștința, solidaritatea, spiritul de sacrificiu), pregătind în subtext, prin consistența lor, receptarea pozitivă a unor viitoare decizii similare ale președintelui rus. Coerența acestei strategii argumentative este confirmată și de plasarea, în finalul discursului, a apelului la compatrioți, cărora li se aduce mulțumirile (și promisiunile) cuvenite.

Remarcând faptul că președintele Putin nu exploatează resursele argumentelor subsumate demersului de tip *ethos*⁹ (pe care arpinatul¹⁰, fidel maestrului stagirit¹¹, le recomandă în egală măsură), ne întrebăm, retoric, dacă le cunoștea cu adevărat (fie el însuși, fie consilierii săi). După ponderea dezechilibrată, acordată aproape exclusiv celui de-al doilea dintre cele trei tipuri, am zice că, prizonieri ai intenției de a manipula masele (de cele mai multe ori ignare¹²) prin argumente de ordin afectiv, autorii sau/și actorul discursului fie au ignorat în bloc principiile tehnice ciceroniene, fie știau că spiritul slav se lasă convins mai degrabă de sentiment decât de rațiune. Un argument în sprijinul acestei idei îl constituie acea componentă a discursului pe care Cicero a denumit-o *elocutio* și care se referă la ornarea lui, anume la figurile de stil; dacă mai sus remarcam caracterul destul de fulgurent¹³ al construcțiilor specifice mecanismelor logicii (raționamentul), din aceeași perspectivă, evidențiem, de data aceasta, bogăția resurselor menite a sensibiliza auditoriul (dar și lectorul, în egală măsură): epitetele („*metodă dezgustătoare de înșelăciune*”), interogațiile retorice („*unde sunt discuțiile despre lupta împotriva sărăciei...? Unde s-a dus totul? Unde a dispărut totul?*”), invocațiile retorice („*Iartă-i Doamne, «căci ei nu știu ce fac*”)), sinecdoca („*apărăm (...) propria noastră casă*”), personificările („*renașterea întreprinderilor*”), hendiada („*masca cuvintelor*”), metaforele („*au murit sub bombardamente comise de mâna (...) călăilor*”), hiperbolele („*milioane de oameni din Occident înțeleg că sunt conduși spre o adevărată catastrofă spirituală*”), climaxul ascendent („*amenințarea creștea, de altfel în fiecare zi....totul era pregătit*”), acumulările („*distrugerea familiei, a identității culturale și naționale, perversiunile, abuzul asupra copiilor*”). Toate acestea dar, mai mult decât atât, inedita îmbinare a lor cu elemente colocviale specifice lexicului urban („*șmecherii*”, „*elitele (...) o iau razna*”), incongruent cu un discurs public, dovedă că, pentru unele, oratorul

⁹ Ele vizează rolul persuasiv al caracterului oratorului însuși, care, după părerea lui Cicero, nu poate deveni cu totul convingător decât dacă face dovada unei persoane integre la nivel social și profesional.

¹⁰ Epitet asociat exclusiv cu numele și persoana lui Cicero; este derivat de la numele localității în care acesta s-a născut, *Arpinum*, astăzi, *Arpino*, din provincia Frosinone, în centrul Italiei (n.a.).

¹¹ Întocmai ca și toponimul precedent, acest substantiv trimite la locul de baștină al lui Aristotel, *Stagira*, în nordul Greciei (n.a.).

¹² Necunosătoare (n.a.).

¹³ Sporadic (n.a.).

cere îngăduința auditorilor („scuzați-mă pentru proastele maniere”), susțin stilistic tipul demersului argumentativ preferat de președintele rus.

Cu toate acestea, remarcăm prezența unor procedee ale retoricii clasice, exploatate de oratorul care pare conștient de resursele lor; astfel, întocmai unui actor din vechea tragedie greacă sau din cea shakespeariană, el dialoghează teatral cu auditoriul pentru a suscita emoții vii, greu de controlat („Priviți ce fac cu propriile lor popoare: distrugerea familiei, a identității culturale și naționale, perversiunea și abuzul asupra copiilor sunt declarate normă. Iar preoții sunt obligați să binecuvânteze căsătoriile dintre persoane de același sex (...). Milioane de oameni din Occident înțeleg că sunt conduși spre o adevărată catastrofă spirituală”). Consecvent, exploatează idealurile naționale, emite ipoteze bombastice, greu de demonstrat, cu scopul de a accentua starea de gravitate în care se află națiunea și de a-și justifica o dată în plus demersurile („Ei denaturează faptele istorice, atacă în mod constant cultura noastră, Biserica Ortodoxă Rusă și alte religii tradiționale din țara noastră”). Din punct de vedere tehnic, el se preocupă de receptarea mesajelor sale de către public, prin aceea că explicitează „domeniul de referință al discursului, obiectivele urmărite, principalele premise pe care le-a luat în considerare și care condiționează modul de soluționare a obiectivelor, soluțiile preconizate” (Leordean 1992, 194).

Cele de mai sus nu sunt decât câteva exemple concrete de strategii de *mișcare* (*movere*) a auditoriului prin utilizarea unor argumente de natură strict afectivă. Suscitarea sentimentelor ascultătorilor constituie un instrument recurent în discurs, am zice chiar ușor abuzat, după cum se poate lesne observa din exemplele date. Acest fapt susține afirmația unei cercetătoare care a investigat structura retorică a discursurilor lui Cicero, potrivit căreia „*seducția este exterioară instanței enunțiative a locutorului (...), se contrapune raționalității aristotelice, putând fi interpretată ca o formă de manipulare discursivă, având drept scop persuasiunea*” (Nedea 2007, 34). Pondere acordată de președintele rus argumentelor de natură afectivă și strategiilor conexe ne îndreptățește să susținem că discursul este subsumat de fapt demersului de manipulare, nu de persuadare a auditoriului. Contextul politic, realitățile sociale, ierarhia puterii în statul rus reprezintă un fundal propice respectivei acțiuni, permițându-ne să susținem această idee. O privire mai atentă la detalii ne confirmă aserțiunea. Oratorul nostru comite greșeli tehnice și sub raportul structurării discursului și al validității argumentelor. Potrivit principiilor retoricii clasice, subiectul unui discurs este clar precizat în secțiunea lui introductivă, principiu respectat doar parțial de președintele rus, care nu îl menționează *expressis verbis*¹⁴; el precizează doar că intervenția sa este prilejuită de „*un moment dificil (...), un moment hotăr pentru țara noastră, cu cele mai importante evenimente istorice, care determină viitorul țării noastre și al poporului nostru*”, prin urmare schițează contextul în linii mult prea generale pentru a ne permite să vedem aici aplicarea *ad litteram* a unei reguli oratorice. În plus, dacă alte două erori

¹⁴ cu precizie, în termeni clari expliți (lat.) – (n.a.).

au putut scăpa ascultătorului de rând, ele cu siguranță au fost percepute de cel avizat, care va fi observat, în demersul președintelui, atât o generalizare pripită („am susținut sistemul financiar și antreprenorii care investesc în dezvoltarea afacerii lor și deci în dezvoltarea țării”), cât și prezența unor ambiguități: referindu-se la modul în care cetățenii interpretează intervenția militară, el, de fapt, nu o califică într-o manieră precisă, ci o încadrează într-o categorie ambiguă ce nu transmite o informație clară din care să rezulte luarea unei poziții ferme („Sunt mândru – cred că suntem cu toții mândri – că poporul nostru multinațional, majoritatea absolută a cetățenilor a luat o poziție de principiu față de operațiunea militară specială”).

Ultimul din cele trei principii, *conciliare*¹⁵, reprezintă un corolar al celor două anterioare și ilustrează demersul oratorului de *atrageră a auditoriului* de partea sa. Cum anume, mai precis? Operând *more proprio*¹⁶, însă cu judiciozitate și precizie cu cele trei tipuri de argumente (logice, afective, etice) necesare și suficiente pentru obținerea adeziunii publicului. Concret, acest deziderat este atins aproape matematic în măsura în care sunt respectate principiile și strategiile specifice celor trei direcții persuasive.

Exemplele aduse în sprijinul aserțiunilor și luărilor de poziție amintite converg în a susține unilateralitatea demersului președintelui Putin, în sensul operării unor modificări nepermise în schema principiilor retoricii ciceroniene; într-o societate a cărei funcționalitate ar fi fost faptic asigurată de principiile unei democrații autentice, discursul său ar fi fost apreciat doar parțial, prea puțin persuasiv, iar masele și, de ce nu, scena politică ar fi lăsat să transpară această realitate.

Referințe

- Aristotel.** 2004. *Retorica, ediție bilingvă*. București: Editura IRI.
- Borchin, Mirela.** 2007. *Comunicare și argumentare, teorie și aplicații*. Timișoara: Excelsior Art.
- Cazacu, Aurel M.** 2007. *Teoria argumentării*. București: România Press.
- Cicero.** 1973. *Opere alese, vol. II*. București: Editura Univers.
- Cizek, Eugen.** 1994. *Istoria literaturii latine*. București: Societatea Adevărul SA.
- EuroNews.** 2023. „Vladimir Putin, discurs la un an de la invazia rusă: «Ei au pornit războiul, iar noi am folosit forța pentru a-l opri».” <https://www.euronews.ro/articole/putin-face-evaluarea-unui-an-de-razboi-presedintele-rusiei-isi-va-prezenta-viziun>.
- Frumușani, Daniela-Rovența.** 1994. *Introducere în teoria argumentării*. București: Editura Universității din București.
- Gava, Ioan-Radu.** 2023. „Vladimir Putin, discurs integral.” https://www.dcnews.ro/vladimir-putin-discurs-integral_906329.html.

¹⁵ a atrage de partea sa (lat.)

– (n.a.).

¹⁶ în stil propriu (lat.) –(n.a.).

Jucan, Sebastian. 2023. „VIDEO. Vladimir Putin, discurs agresiv la un an de la invazia în Ucraina.” https://www.hotnews.ro/stiri-razboi_ucraina-26096882-live-vladimir-putin-isi-tine-marti-discursul-anual-fata-parlamentului-rus.htm.

Leordean, Alexandru. 1992. *Curs de logică*. București: Editura Militară.

Nedea, Raluca-Mihaela. 2007. *Discursurile lui Cicero*. București: Academia Română, Fundația Națională pentru știință și artă, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan – Al. Rosetti.

Pop, Radu. 2023. „Discursul integral al președintelui Vladimir Putin în fața Adunării Federale a Federației Ruse.” https://www.stiripesurse.ro/discursul-integral-al-presedintelui-vladimir-putin-in-fata-adunarii-federale-a-federatiei-ruse_2802920.html.

Stoianovici, Drăgan. 2005. *Argumentare și gândire critică*. București: Editura Universității din București.

Stroe, Constantin. 2007. *Retorica și teoria argumentării*. Pitești: Editura Pământul.

Ziaristii.com. 2023. „VIDEO. Discursul bolnav al lui Putin, după un an de atrocități.” <https://ziaristii.com/video-discursul-bolnav-al-lui-putin-dupa-un-de-atrocitati-occidentul-inceput-razboiul-noi-facut-tot-posibilul-sa-l-oprim-poporul-ucrainean-este-o-staticul-vestului-si-al-regimului-nazi/>.